

Η ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΣΤΙΣ ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

■ Της Ευγενίας Κεφαληναίου(*)

Η φράση "Η Βιβλιοθήκη είναι για όλους" αποτελεί δόγμα για τους σκανδιναβικούς λαούς, που συνέβαλε στην ανάπτυξη της παροχής πρόσθετων υπηρεσιών, πέραν των

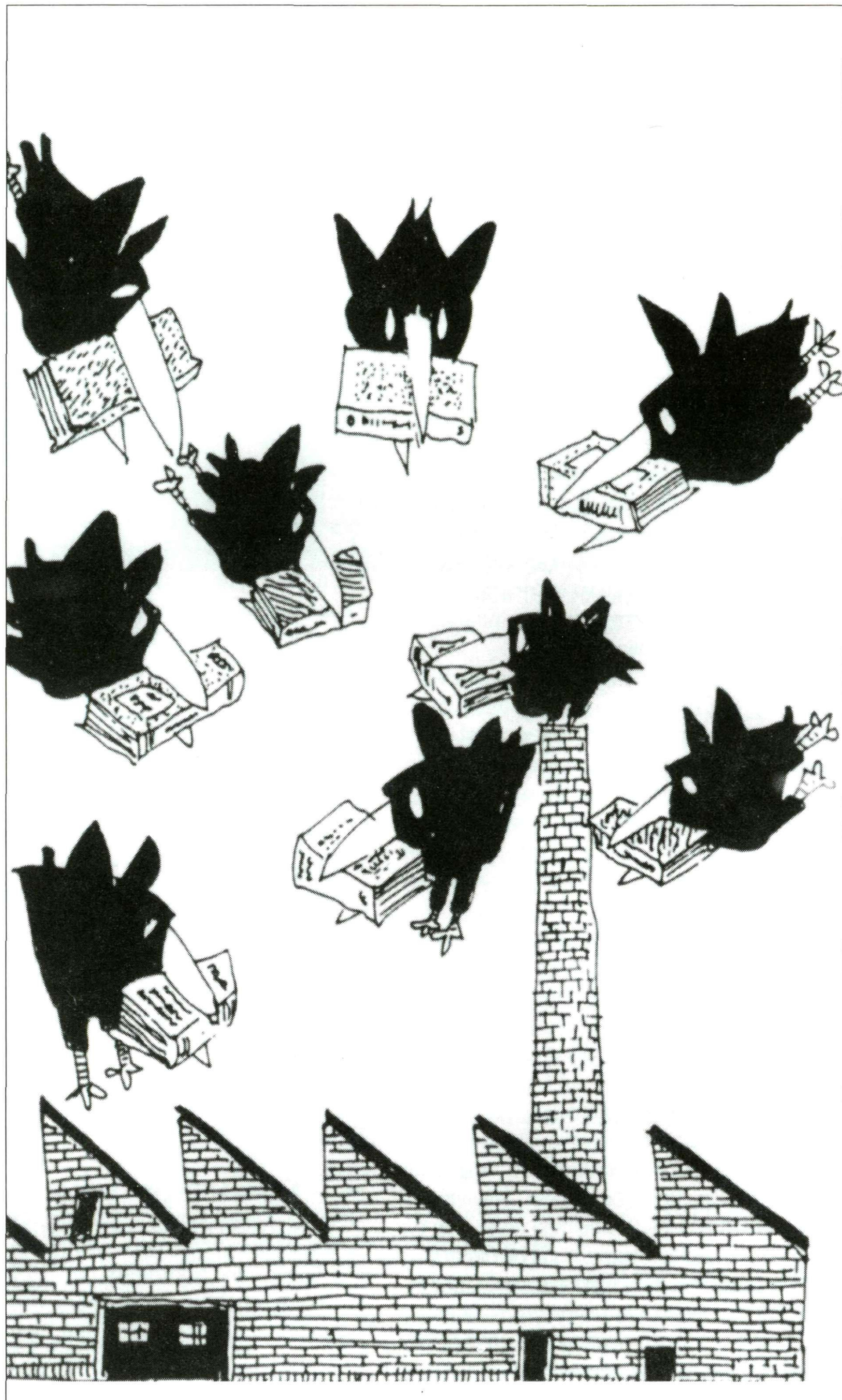
καθαρών λειτουργιών, που εκτελούνται στους χώρους μιας βιβλιοθήκης και έδωσε βαθύτερο νόημα και μεγαλύτερη έκταση στον παραδοσιακό προσορισμό των δημόσιων βιβλιοθηκών. Οι σκανδιναβικοί λαοί επιδίωξαν την ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων των βιβλιοθηκών στις κοινωνίες τους (outreach activities), προκειμένου να προσφέρουν στο κάθε μέλος τους ίση ευκαιρία στην πληροφόρηση, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό. Αυτές οι νέες δραστηριότητες, που αναφέρονται στα παιδιά και τους ηλικιωμένους, στις βιβλιοθήκες στους χώρους εργασίας, στα νοσοκομεία, στους πρόσφυγες, στους σωματικά και πνευματικά αναπήρους, πραγματοποιούν όσα διακηρύσσει το Manifesto της Unesco για τις δημόσιες βιβλιοθήκες και ειδικότερα τις επόμενες αρχές:

"Η δημόσια βιβλιοθήκη οφείλει να είναι δραστήρια και θετική στις αντιλήψεις της, προβάλλοντας την αξία των υπηρεσιών της και ενθαρρύνοντας τη χρήση της.

Οφείλει να συνδέεται με άλλα εκπαιδευτικά, κοινωνικά και μορφωτικά ιδρύματα, συμπεριλαμβανομένων των σχολείων, των ομάδων επιμόρφωσης ενηλίκων, των ομάδων αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου και εκείνων που ενδιαφέρονται για την προώθηση των τεχνών.

Επιβάλλεται να είναι σε εγρήγορη για την επίσημη της εμφάνιση νέων αναγκών και ενδιαφερόντων στην κοινότητα, όπως είναι η δημιουργία ομάδων με ειδικές αναγνωστικές ανάγκες και τα νέα ενδιαφέροντα κατά τον ελεύθερο χρόνο, ώστε αυτά να αντιπροσωπεύονται

(*) Η Ευγενία Κεφαληναίου είναι δ.φ. βιβλιοθηκάριας στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας

Σε πολλούς δήμους της Σουηδίας τα νεογέννητα παίρνουν δώρο ένα βιβλίο

στις συλλογές και δραστηριότητες της βιβλιοθήκης."

Κατά τη δεκαετία του '60 και '70 στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού και κοινωνικού ρόλου των βιβλιοθηκών στις σκανδιναβικές χώρες, εμφανίζεται μια νέα αντίληψη που προήλθε από τις σπουδές για τον πολιτισμό και την προώθηση του διαβάσματος. Αυτές επισήμαναν τις διαφορές της χρήσης των βιβλιοθηκών από τις ποικίλες κοινωνικές ομάδες. Ακόμη, διαπιστώθηκε τότε ότι τα 3/4 του πληθυσμού με επίκεντρο την εργατική τάξη, δεν χρησιμοποιούσαν ως τις αρχές της δεκαετίας του '70 τις βιβλιοθήκες.

Οι διαπιστώσεις αυτές μαζί με έναν άλλο παράγοντα, επίσης ισχυρό, τη διάθεση των βιβλιοθηκών να δώσουν εναλλακτικές λύσεις στην εμπο-

ρική προσφορά συνέβαλαν στην επέκταση των λειτουργιών τους.

Πρόσθετες υπηρεσίες για την προσέλκυση των παιδιών

Πρώτος και σπουδαιότερος στόχος των σκανδιναβών βιβλιοθηκάριας για να προσελκύσουν περισσότερους χρήστες ήταν και είναι τα παιδιά, σε όλα τα στάδια της παιδικής ηλικίας. Οι βιβλιοθηκάρια αφιερωμένοι στην προώθηση της γνωριμίας της παιδικής λογοτεχνίας από τον παιδόκοσμο, επιδιώκουν να ενημερώσουν γι' αυτή τις ποικίλες ομάδες που έχουν σχέση με τα παιδιά. Κυρίως επιζητούν τη συνεργασία με το προσωπικό των κέντρων του συστήματος πρόνοιας του παιδιού, προκειμένου αυτό να παρέχει πληροφορίες για τις δραστηριότητες

της βιβλιοθήκης στους γονείς και τα παιδιά και να ενημερώνει τους γονείς ότι τα παιδιά από πολύ μικρή ακόμη ηλικία έχουν ανάγκη τα βιβλία. Πολλά από τα κέντρα αυτά δανείζουν βιβλία και συχνά τα προσφέρουν δωρεάν. Είναι αξιοσημείωτο ότι σε πολλούς δήμους της Σουηδίας όλα τα νεογέννητα παίρνουν δώρο ένα βιβλίο, ενώ σε άλλους οι μικροί αναγνώστες των τεσσάρων χρόνων εμφανίζονται να κρατούν βιβλία της βιβλιοθήκης. Πολλά επίσης από τα Ινστιτούτα του συστήματος πρόνοιας του παιδιού έχουν συλλογές βιβλίων από τις δημόσιες βιβλιοθήκες και εκτιμάται ιδιαίτερα η επίσκεψη στη βιβλιοθήκη από το προσωπικό μαζί με τα παιδιά.

Ιδιαίτερη φροντίδα δίνεται στην προσέγγιση των παιδιών με ειδικές ανάγκες προκειμένου να τα βοηθήσουν με τη σωστή επιλογή των βιβλίων. Το ίδιο γίνεται και για τα παιδιά των μεταναστών στα οποία παρέχεται η δυνατότητα να διαβάζουν παιδική λογοτεχνία στη δική τους γλώσσα. Όσο για τους μαθητές των σχολείων, εκτός από τις υπηρεσίες που τους προσφέρει η σχολική τους βιβλιοθήκη, υπάρχουν προγράμματα σύμφωνα με τα οποία γίνονται συζητήσεις για βιβλία και άλλες δραστηριότητες για την προώθηση του διαβάσματος.

Έτσι έχει επιτευχθεί ο δανεισμός βιβλίων στα παιδιά να φθάνει στη Σουηδία στο 43-44% και στη Φινλανδία να καλύπτει τα 2/5 του συνόλου του δανεισμού. Ιδιαίτερα προκλητικό είναι το ποσοστό του 95% στη Σουηδία ή του 84% στη Νορβηγία των παιδιών που επισκέπτονται τις βιβλιοθήκες.

Βιβλιοθήκες σε χώρους εργασίας

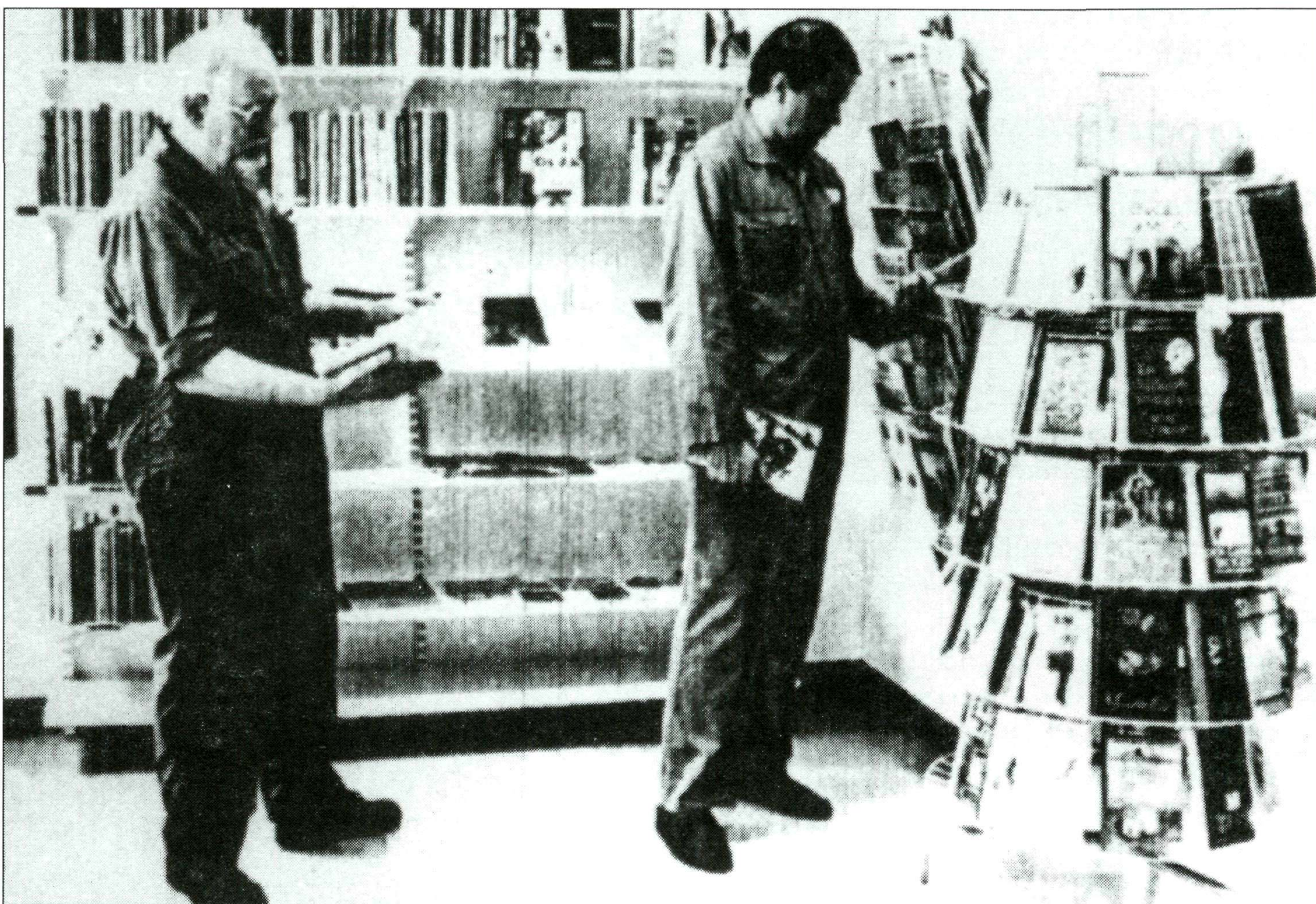
Ο θεσμός αυτός έχει παράδοση στη Σκανδιναβία και μάλιστα στη Σουηδία, όπου παρουσιάζει μεγάλη ανάπτυξη. Η εξέλιξη του είδους αυτού των βιβλιοθηκών παρουσιάζει δύο φάσεις. Η πρώτη, που φθάνει ως τη δεκαετία του '70, χαρακτηρίζεται από έντονο ιδεολογικό και επαναστατικό στοιχείο. Η λειτουργία των βιβλιοθηκών σε χώρους εργασίας απέβλεπε στο να ετοιμάσει την εργατική τάξη για κοινωνικούς αγώνες. Από τη δεκαετία του '70, χρονολογείται η β' γενιά του ίδιου είδους των βιβλιοθηκών. Αλλά τώρα αυτές αναπτύχθηκαν με πρότυπα γερμανικά και γαλλικά και έχουν χαρακτηριστικά ψυχαγωγικό.

Το εγχείρημα των βιβλιοθηκών στους χώρους εργασίας επέτυχε στη Σουηδία και αποδείχθηκε ως ένα από τα πολύ δυνατά μέσα προσέλκυσης χρηστών στη βιβλιοθήκη. Αν και δεν υπάρχουν στατιστικές αλλά εκτιμήσεις των ειδικών, δανείζονται ετήσια 1.000.000 βιβλία σε 1.000 χώρους εργασίας στους 170 από τους 284 δήμους. Τις βιβλιοθήκες αυτές λειτούργησαν αρχικά οι δημόσιες βιβλιοθήκες, στα πλαίσια της επέκτασης των δραστηριοτήτων τους που εναρμονίστηκαν με την κρατική πολιτιστική πολιτική "της συμμετοχής στη δημιουργία καλύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος και της συνεισφο-

ράς στην ισότητα". Αργότερα ένα μεγάλο μέρος των ευθυνών τους περιήλθε στους οργανισμούς των εμπορικών ενώσεων και τις εταιρείες. Το ποσοστό ωστόσο της ευθύνης της λειτουργίας τους ποικίλλει από τόπο σε τόπο. Πάντως οι δημόσιες βιβλιοθήκες έχουν την ευθύνη της επιλογής και αγοράς του υλικού, της παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών και της εκπαίδευσης του προσωπικού. Οι εμπορικές ενώσεις διαθέ-

μείων και δεν έχουν αρμοδιότητες στις ειδικές ιατρικές βιβλιοθήκες, στις οποίες ωστόσο προσφέρουν απόψεις για την οργάνωσή τους και συνιστούν το συντονισμό μεταξύ των ειδικών και γενικών βιβλιοθηκών.

Μερικές από τις δραστηριότητές τους που εκτείνονται από προγράμματα ιστοριών για παιδιά ως την έρευνα της λογοτεχνίας με χρήση κομπιούτερ είναι η μεταφορά στους ασθενείς βι-

Βιβλιοθήκες στους χώρους εργασίας

των τον αντιπρόσωπο των βιβλίων με αρμοδιότητες να λειτουργεί τη βιβλιοθήκη και να εκτελεί το δανεισμό, ενώ οι Εταιρείες αναλαμβάνουν τα κτίρια, τον εξοπλισμό και τη μεταφορά των βιβλίων. Η ενημερωμένη συλλογή, ο χρόνος λειτουργίας της, η απλή μέθοδος δανεισμού συνέβαλαν στη σημαντική προσέλευση των εργαζομένων. Ήδη ένα ποσοστό της τάξεως 20-30% από τους εργαζομένους δηλώνει ότι θα είχαν δανειστεί λιγότερα βιβλία, αν δεν υπήρχαν βιβλιοθήκες στο χώρο της δουλειάς τους.

Στις άλλες σκανδιναβικές χώρες, όπως στη Δανία, αν και ιδρύθηκε ένας μεγάλος αριθμός των βιβλιοθηκών αυτών, όμως δεν ευτύχησε ίσως γιατί το σύστημα των δημόσιων βιβλιοθηκών της Δανίας λειτουργεί πολύ καλά. Στη Νορβηγία έχουν επίσης ιδρυθεί 35-40 βιβλιοθήκες αυτού του είδους,

Νοσοκομειακές βιβλιοθήκες (όχι ιατρικές)

Οι βιβλιοθήκες αυτές, όπως και οι προηγούμενες, έχουν μακρόχρονη παράδοση. Ιδιαίτερα στη Σουηδία η αρχή του θεσμού αυτού φθάνει ως το 1920, οπότε με εθελοντική προσφορά λειτούργησε η πρώτη βιβλιοθήκη ασθενών. Σήμερα οι νοσοκομειακές βιβλιοθήκες λειτουργούν στα πλαίσια του συστήματος των δημόσιων βιβλιοθηκών, που έχουν αναλάβει τη λειτουργία τους με επαγγελματικό προσωπικό. Εξυπηρετούν τους ασθενείς και το προσωπικό των νοσοκο-

βλίων κάθε εβδομάδα με τρόλευ, ο δανεισμός εντύπων ή ομιλούντων βιβλίων, ταινιών μουσικής, κασετόφωνων κ.λπ., το διάβασμα στα παιδιά και τους ασθενείς μακράς παραμονής, η πραγματοποίηση εκθέσεων, η συλλογή έργων τέχνης και άλλες, εντασσόμενες στο πνεύμα της ανάγκης της συμμετοχής όλων των πολιτών στις πολιτιστικές δραστηριότητες.

Υπηρεσίες στους περιορισμένους στο σπίτι (απο αρρώστια, ηλικία)

Η προσφορά υπηρεσιών στους ασθενείς και ηλικιωμένους που είναι περιορισμένοι στα σπίτια τους δεν υστερεί. Οι υπηρεσίες αυτές, που πηγάζουν από αγγλοαμερικανικά πρότυπα, εκτελούνται από επαγγελματίες βιβλιοθηκάρους που ανήκουν στο δημόσιο τομέα. Ο αριθμός των εξυπηρετούμενων έχει αυξηθεί μεταξύ των ετών 1978-1987 κατά 23% και το προσωπικό κατά 46%. Αν ληφθεί υπόψη ότι τα άτομα της τρίτης ηλικίας αυξάνονται συνεχώς η ζήτηση παροχής των υπηρεσιών αυτών θα αυξηθεί ανάλογα, γι' αυτό οι βιβλιοθηκάριοι αναζητούν τρόπους προκειμένου να εξισοροπήσουν τις προτεραιότητες μεταξύ των λειτουργιών στη βιβλιοθήκη και των πρόσθετων αυτών δραστηριοτήτων.

Η Βιβλιοθήκη για τους πρόσφυγες και μετανάστες

Για το θέμα αυτό περιοριζόμαστε αποκλειστικά στη Σουηδία, γιατί είναι η ευρωπαϊκή χώρα που

τα τελευταία χρόνια δέχεται τον μεγαλύτερο αριθμό προσφύγων σε σχέση προς τον πληθυσμό της. Αντίθετα προς την παλαιότερη εισβολή μεταναστών/εργατών από την Κεντρική και Νότια Ευρώπη, τώρα δέχεται 20.000 περίπου πρόσφυγες ετήσια από τη Λατινική Αμερική, τη Μέση Ανατολή και την Ασία.

Η σουηδική πολιτική για τους μετανάστες και πρόσφυγες, όπως αυτή διαμορφώθηκε μετά το 1975, βασίζεται στην ισότητα, τη συνεργασία και την ελεύθερη εκλογή μεταξύ του σουηδικού πολιτισμού ή της υποστήριξης της ταυτότητας του πολιτισμού της χώρας του μετανάτη. Με βάση τις αρχές αυτές αναπτύσσεται και η συλλογή των βιβλιοθηκών στη γλώσσα των προσφύγων και μεταναστών. Επειδή μετά το 1985 οι σουηδικές αρχές διοχετεύουν τους ξένους σε όλους τους δήμους, όλες οι βιβλιοθήκες έχουν συλλογές βιβλίων των χωρών των μεταναστών. Έτσι οι σουηδικές δημόσιες βιβλιοθήκες έχουν βιβλία σε 150 γλώσσες περίπου. Για τις 60 γλώσσες των μεγαλύτερων μειονοτήτων έχουν αγοραστεί 1.500.000 τόμοι περίπου. Επειδή η ζήτηση των πρόσθετων αυτών υπηρεσιών είναι πολύ μεγάλη οι δημόσιες βιβλιοθήκες αποβλέπουν στη δημιουργία ενός κρατικού δανειστικού κέντρου με επέκταση των δραστηριοτήτων του στην παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, τη βοήθεια ειδικών και την εκπαίδευση προσωπικού.

Οι συλλογές αυτές αποτελούνται εκτός από βιβλία για τους τυφλούς της μεθόδου Braille και από άλλα "ομιλούντα" για τους διανοητικά καθυστερημένους, γραμμένα σε κασέτες αργά, καθαρά και χρωματισμένα από ειδικούς αναγνώστες. Επίσης από ομιλούντα βιβλία για τους αφασικούς (τους έχοντες λεκτική τύφλωση), με εγγραφή ανάλογη προς την προηγούμενη. Οσάκις τα βιβλία αυτά συνδυάζονται με έντυπα, τότε τα τελευταία πρέπει να είναι γραμμένα με

Βιβλίων και Τυφλών στη Στοκχόλμη υπάρχουν σήμερα 30.000 τίτλοι βιβλίων, που είναι προσιτά μέσω του εθνικού δικτύου βιβλιοθηκών. Ειδικότερα, η ετήσια παραγωγή ομιλούντων βιβλίων στη Σουηδία μαζί με εκείνα της μεθόδου Braille ξεπερνά τους 3.000 τίτλους, ενώ τα βιβλία της "εύκολης ανάγνωσης" για όσους δυσκολεύονται στην ανάγνωση ενός συνηθισμένου βιβλίου, ανέρχεται σε 20-25 τίτλους. Επίσης, στη Δανία το 1988 το 20,4% του συνόλου της βιβλιο-

Οι βιβλιοθήκες στην εξυπηρέτηση των μειονεκτούντων ατόμων

Ιδιαίτερη αναφορά επιβάλλεται να γίνει για την κάλυψη των αναγνωστικών αναγκών μιας μεγάλης κατηγορίας ανάπηρων σωματικά και πνευματικά ατόμων με ειδικά βιβλία, γιατί οι βιβλιοθηκάριοι των σκανδιναβικών χωρών έχουν διαθέσει ένα πολύ μεγάλο μέρος της εργασίας τους για τα άτομα αυτά.

Ήδη από τη δεκαετία του 1950 υπήρχε η παράδοση της έντυπης φιλολογίας Braille για τους τυφλούς. Όταν όμως γενικεύθηκε η χρήση των μαγνητοφώνων και άρχισαν τα βιβλία να εγγράφονται σε κασέτες διαδόθηκε πολύ σύντομα το είδος των ομιλούντων βιβλίων, η δε χρήση τους έγινε ευρύτερα γνωστή στη δεκαετία του '70 με την εισαγωγή των compact cassettes players. Συγχρόνως έγινε αισθητή και η ανάγκη της χρήσης αυτών των βιβλίων και για άλλες κατηγορίες ανάπηρων ατόμων τα οποία με τον ήχο, την εικόνα ή το συνδυασμό και των δύο μπορούσαν να καλύπτουν τις αναγνωστικές τους ανάγκες, χωρίς την παρέμβαση τρίτων.

Βιβλιοθηκάριοι με ειδική κατάρτιση οργανώνουν και εμπλουτίζουν τις συλλογές όλων των δημόσιων βιβλιοθηκών της Σκανδιναβίας με άλλου είδους υλικό εκτός από έντυπα, για όλους όσους αδυνατούν να χρησιμοποιήσουν τα τελευταία.

Βιβλιοθήκες και στα νοσοκομεία

Μικρές χωρίς συμβολισμούς προτάσεις και ενισχυμένα με εικόνες. Συγκεντρώνονται ακόμη ομιλούντα βιβλία για τα δυσλεκτικά παιδιά, γραμμένα σε ποικίλες εκδόσεις. Εκτός από τα ομιλούντα υπάρχουν και άλλα βιβλία με μεγάλα τυπογραφικά τοιχεία για εύκολη ανάγνωση και άλλα γραμμένα στη γλώσσα των σημάτων των κουφών. Τα μέσα αυτά ανάγνωσης ενισχύονται συνεχώς από τη σύγχρονη τεχνολογία με τις αναγνωστικές μηχανές, τους δίσκους CD-ROM και τις κασέτες DAT. Είναι δηλαδή δυνατό η σελίδα βιβλίου (π.χ. από εγκυκλοπαίδειες, λεξικά κ.λπ.) που παρουσιάζεται στην οθόνη ενός κομπιούτερ να αναπαραχθεί σε Braille ή σε τεχνητή ομιλία κ.λπ.

Όλο αυτό το υλικό οι δημόσιες βιβλιοθήκες διακινούν στα σχολεία, στα κέντρα πρόνοιας του παιδιού, στα γηριατρικά νοσοκομεία, στους αποκλεισμένους στα σπίτια ασθενείς και ηλικιωμένους και όπου αλλού το έχουν ανάγκη τα μειονεκτούντα άτομα.

Το μεγάλο ενδιαφέρον των Σκανδιναβών βιβλιοθηκάριων για την εξυπηρέτηση των ατόμων με ειδικές ανάγκες, στο πλαίσιο πάντα της αρχής "Η βιβλιοθήκη είναι για όλους", μαρτυρούν οι στατιστικές παραγωγής των ειδικών βιβλίων. Ήδη στη Σουηδική Βιβλιοθήκη Ομιλούντων

παραγωγής ήταν ομιλούντα βιβλία.

Η φιλοξενία των βιβλιοθηκών να αποκτήσουν όσο είναι δυνατό περισσότερα μέλη και αυτά να τυχουν υψηλού βαθμού παροχής υπηρεσιών αποτελεί την προϋπόθεση της επιχειρούμενης τελευταία συνεργασίας μεταξύ όλων των βιβλιοθηκών των σκανδιναβικών χωρών για το δανεισμό μεταξύ τους των ομιλούντων βιβλίων, δεδομένου ότι οι κάτοικοί τους καταλαβαίνουν ως ένα βαθμό οι μεν τη γλώσσα των δε.

Κινητές βιβλιοθήκες

Εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στην προσέλευση νέων χρηστών διαδραματίζουν οι κινητές βιβλιοθήκες, τα γνωστά βιβλιοαυτοκίνητα, αλλά και τα πλοία-βιβλιοθήκες. Στις απομακρυσμένες και αραιοκατοικημένες περιοχές των χωρών του Βορρά φθάνουν από ξηρά και θάλασσα καλά οργανωμένες κινητές βιβλιοθήκες για να προσφέρουν την απόλαυση του βιβλίου. Τα βιβλιοαυτοκίνητα χρησιμοποιούνται συνήθως ως πλατφόρμα για την εξυπηρέτηση των μικρών σχολείων στην περιφέρεια, των νηπιαγωγείων και των παιδικών σταθμών, των οίκων ευγηρίας, των ποικίλων ινστιτούτων κ.λπ.

Ο θεσμός των βιβλιοαυτοκινήτων σημειώνει ιδιαίτερη άνθηση στη Σουηδία αλλά και στη

Οι βιβλιοθήκες στην εξυπηρέτηση μειονεκτούντων ατόμων

Φινλανδία, όπου χρησιμοποιούνται 228 βιβλιο- αυτοκίνητα. Για να κατανοήσει κανείς καλύτερα το μέγεθος του αριθμού αυτού αρκεί να αναφερθεί ότι σε πληθυσμό 4.900.000 υπάρχουν συνολικά 3.735 βιβλιοθήκες, από τις οποίες 1.228 είναι δημόσιες βιβλιοθήκες και 1.379 είναι επίσης δημόσιες βιβλιοθήκες που στεγάζονται σε οργανισμούς για την καλύτερη εξυπηρέτηση του προσωπικού τους.

Τα αποτελέσματα όλων αυτών των δραστηριοτήτων των βιβλιοθηκών που αναφέρθηκαν στην προσπάθειά τους "περισσότεροι άνθρωποι να διαβάζουν περισσότερο" είναι πολύ σημαντικά. Έχουν επιτύχει 60% - 63% του πληθυσμού τους να επισκέπτεται τις βιβλιοθήκες μία φορά τουλάχιστον το χρόνο, οι δε Δανοί και Φινλανδοί να κατέχουν τα παγκόσμια ρεκόρ χρήσης των βιβλιοθηκών. Οι στατιστικές δείχνουν ότι γίνονται 18 δανεισμοί το χρόνο ανά κάτοικο στις χώρες αυτές.

Ο επόμενος πίνακας είναι χαρακτηριστικό δείγμα των ποικίλων πρόσθετων δραστηριοτήτων των δημόσιων βιβλιοθηκών στην Κοπεγχάγη (πληθ. 1.372.019).

Είναι φανερό ότι οι βιβλιοθήκες στις σκανδιναβικές χώρες έχουν φθάσει στις πλέον προωθημένες θέσεις της εξέλιξης του θεσμού. Η οικονομική άνεση, οι καλά οργανωμένες σπουδές βιβλιοθηκονομίας και το άρτια εκπαιδευμένο προσωπικό, ο σωστός συντονισμός και κυρίως

η συνεργασία που έχει αναπτυχθεί όχι μόνο σε εθνικό επίπεδο, αλλά και μεταξύ των πέντε σκανδιναβικών κρατών έχει βοηθήσει τα μέγιστα στην ανάπτυξη της σκανδιναβικής βιβλιοθήκης. Η κοινή αντίληψη ότι οι βιβλιοθήκες αποτελούν έναν απο τους ακρογωνιαίους λίθους της πολιτιστικής τους ζωής και ακόμη ότι είναι πλέον δυνατό μέσο για την άσκηση της εκπαιδευτικής, πολιτιστικής και κοινωνικής πολιτικής έχει εξασφαλίσει σ' αυτές τη συνέχεια για την αναζήτηση νέων μεθόδων και την ανάληψη νέων ρόλων.■

Σημειώσεις

- Guidelines for Public Libraries. IFLA Publication 36. N.Y, London, Paris 1986.

- Tove Pemmer Saerte & Syonnve Gjermundnes, "Mobile Library Services in Strategic Planning", SPLQ *, 1988, τχ. 2, σ. 10-12.

- Marja - Leena Pitkänen, "Mobile Libraries in Finland", SPLQ, τχ. 3, σ. 4-8.

- Jes Petersen, "The International Literary Year and Public Libraries", SPLQ, 1989, τχ. 2, σ. 9-12.

- Swedish National Council for Cultural Affairs, Swedish Cultural Policy. Stockholm 1990.

- Mie Berg Simonsen, Norwegian Cultural Policy. Oslo 1990.

- Tuula H. Laaksovirta & Tuula Haavisto, Knowledge and Life. Experiences. Finland Seen

Through Its Libraries and Information Services. Painosampo Oy 1990.

- Grete Reinhold Andersen, Copenhagen for Extention Library Services, 1990.

- Babro Thomas, "The Swedish Public Libraries on the Threshold of the '90s", SPLQ, 1990, τχ. 1, σ. 5-8.

- Brigitta Modigh, "Library Activities at the Workplace", IFLA Journal, 19 (1990), τχ. 4, σ. 440-446.

- Της ίδιας, "The Libraries Extension Work", SPLQ, 1990 τχ. 1, σ. 9-10.

- Lena Sewall, "Development of Hospital Libraries in Sweden", SPLQ, 1990 τχ. 1, σ. 14-15.

- Brigitta Hellmman, "Library Services for Refugees and Immigrants", SPLQ, 1990 τχ. 1, σ. 16-18.

- Lise Sjostedt, "Talking Book Service", SPLQ, 1990, τχ. 1, σ. 19-21.

- Barbro Thomas, Public Library Tradition in Scandinavia. Stockholm 1991.

- Nordic Council - Council of Ministers, Nordic Cooperation. Stockholm 1991.

- Libraries in Norway for Knowledge, Culture and Information, NOU 1991: 4 (Translation from Norwegian).

*(SPLQ = Scandinavian Public Library Quarterly).